

УДК 738.81:738.82:7.071.1

Рубан-Головчук З.М.,
Луцький національний технічний університет

ПРОЦЕСИ УТВЕРДЖЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КЕРАМІКИ ЯК ОКРЕМОГО РІЗНОВИДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХУДОЖНИКІВ (60-70 РР.)

Незважаючи на багатвікову історію української декоративної кераміки, дослідження не припиняються, а проникають глибше і з'являються зовсім нові і цікаві аспекти. Значне зацікавлення викликають зміни, що відбулися в період 70-80-х років у творчості художників керамістів. Поява нових течій, тем, технологій зробили українську професійну кераміку окремим різновидом у мистецтві.

Ключові слова: кераміка, декоративно-ужиткове мистецтво, 1970-1980-і роки, «живописна течія» в кераміці.

Постановка проблеми. На початку 60-х років мистецтво набуло нових рис, індивідуальних манер, стилів. З'явилися нові імена, що привели до зміни творчого обличчя мистецтва в цілому. По-новому відкрилося монументально-декоративний напрям. Поява нової «живописної течії» в кераміці внесла зміни у тематику, техніку та технологію. Це веде за собою цікаві експериментальні пошуки в області пластики, колориту, використання незвичайних матеріалів, посилення фактури, поєднання живопису та рельєфу, включення просторових елементів. У 70-80-ті роки кераміка стає надзвичайно різноманітною, їй підвладні усі жанри.

Аналіз публікацій. Фахові видання, що існували у радянський період неодноразово розкривали тему утвердження декоративної кераміки як різновиду у мистецтві. Проте, все ж таки, недостатньо. В 70-80-ті роки питання пов'язані з декоративно-ужитковим мистецтвом висвітлювалися у журналах «Образотворче мистецтво». У таких статтях обговорюється як глобальні проблеми у мистецтві в цілому, так і поява нового та цікавого у процесах розвитку творчих галузей. Чимало літератури, що розповідає про декоративно-прикладне мистецтво радянського періоду в цілому та України зокрема.

Мета роботи - прослідкувати зміни у професійній діяльності художників, що привели до утвердження декоративної кераміки як окремого різновиду у період 70-80-х років на теренах України.

Результати дослідження. Нові тенденції, що визначилися в українському мистецтві наприкінці 50-х років, повною мірою розкрилися в 60-х роках. Поглиблюючи й далі розвиваючи метод соціалістичного реалізму, непохитно залишаючись на позиціях комуністичної партійності та народності, українські радянські художники активніше стали розв'язувати образно-формальні завдання, сміливіше виявляти специфіку видів мистецтва, прагнути до

концептуального, філософського тлумачення життя. Все це привело до помітного уяскравлення, стильового урізноманітнення, образного збагачення мистецтва. 60-ті роки характерні динамічністю творчих пошуків, активністю формування індивідуальних манер і стилів, появою нових імен. Зміна поколінь спричинила не лише оновлення творчого обличчя мистецтва, а й якісно нове тлумачення традиційно установленого арсеналу тем, який на всіх етапах історії фактично лишається незмінним. Власне, і в 1960-1987 роках художники продовжували розробляти тему мирної праці й добробуту радянських людей, історико-революційну тематику, тематику Великої Вітчизняної війни та історичну. Були лише зроблені відповідні наголоси у зв'язку з тим, що в республіці широко відзначилися ювілейні дати подій: Жовтневої революції, Перемоги, роковини Т. Шевченка, Лесі Українки, Г. Сковороди, І. Котляревського, 1500-річчя Києва тощо [15,152].

У 60-х роках нового піднесення набуло монументально-декоративне мистецтво, пов'язане як з великим обсягом громадського будівництва, так і з прагненням збільшити суспільну роль мистецтва шляхом зміцнення його зв'язку з широкою аудиторією через вихід в архітектуру. Саме монументальне мистецтво пішло переважно шляхом експериментальних шукань, зате станкові види успадкували від нього специфічні мовні засоби.

Відійшовши від буденного побутовизму, від банальності прямолінійного відтворення життєвої правди, прагнучи перетворити її в правду мистецтва, гостре відчуття краси буття привело до загострення поетичного бачення світу і його інтерпретації в художньому творі. І якщо монументалізація як широка тенденція досить швидко вичерпала себе, давши урок лише для окремих пошуків і рішень в майбутньому, то поетизація стала одною з провідних тенденцій усього періоду, зазнавши еволюції з погляду художньої мови та емоційного ладу. Зокрема, у 60-х роках вона великою мірою визначалася взаємодією професійного мистецтва та народної творчості. Це проявилось в підвищеній увазі до віковичних народних звичаїв та зовнішніх примет народного побуту і, нарешті, у запозиченні типових ознак народної творчості, в першу чергу її синтетичності і підвищеної декоративності.

За період радянського мистецтва, кераміка пройшла шлях від утилітарного предмету до прикраси, від ємкості до декоративної пластики. В кераміці 70-х років виникають цікаві якісні зміни. Глина по-новому відкрилася художникам як дивовижно пластичний та живописний матеріал. Чим так приваблює кераміка творчі сили художників? Передусім, звичайно, різноманіттям декоративних форм і образів, які вона охоплює – від предметних до зображальних, від плоских фактурно-рельєфних до просторових, від мініатюрних до крупномасштабних; широким використанням пластичних і

живописно-колористичних прийомів, абстрактно-геометричної і образотворчої мови, графічних і фактурних елементів, які складаються в особливу художню систему виразних засобів[14,201].

Така «синтетична» мова дозволила кераміці включитися в загальні для сучасного образотворчого мистецтва пошуки нового художнього осмислення пластики, композиції, простору, взаємозв'язку форми і кольору, предмету і оточуючого середовища, вирішення актуальних ідейно-естетичних проблем. При цьому керамісти знаходять свої, досить цікаві аспекти рішення.

Вивчаючи історію вітчизняної кераміки, чітко прослідковується поява нової живописної течії, наповнена власними художніми особливостями. Тому важливо показати суть змін у тематиці, техніках і технологіях під впливом живописного напрямку у конкретних творах митців. В період 70-80-х років авторитет кераміки дуже виріс, вона приваблює увагу не тільки художників декоративного мистецтва, але і скульпторів, монументалістів, оформлювачів. Цей приплив творчих сил збагачує і розширює її діапазон.

Однією з найважливіших рис в декоративній кераміці є художні пошуки в області пластики, колориту, емоційної виразності образу. Усе це невід'ємно пов'язане з практичною майстерністю, з володінням самим матеріалом та його обробкою, з експериментом в галузі технології.

Естетичні концепції в кераміці можуть опинитися втіленими тільки на ґрунті практичного вміння. Індивідуальний художній пошук, особисте висловлювання, набуття своєї манери – все це переплетено з пошуковими моментами їх реалізації в матеріалі. Відомо, що прагнення знайти особливі нетрадиційні засоби виразності зустрічаються і в станковій скульптурі, і в монументальних видах мистецтва; робляться спроби використовувати незвичайні матеріали та їх поєднання, посилення фактури, поєднання живопису та рельєфу, включення просторових елементів. Проте, нерідко ці змішування не досягають цілі, а лише порушують художньо-образну систему жанру.

Захоплення художників декоративного мистецтва екологічною тематикою у свій час було відмічено та проаналізовано критиком К. Макаровим. Він назвав цей напрям «натурстилем» та вказав на його сильні та слабкі сторони. Цей термін отримав пізніше широке розповсюдження у мистецтвознавчому лексиконі.

Середина 70-х років характеризувалась переорієнтацією інтересів художників декоративного мистецтва з відображення світу індустрії і дизайну – на світ живої природи, з промислових форм – на органічні структури, рослини – натюрмортні мотиви. Це відповідало і більш широкій загальній увазі до теми захисту природи, розумінню її краси і цінності, значення в життя людства.

«Екологічна тема» виявилась органічною для того часу. Керамічний матеріал плоть від плоті самої землі, - зв'язаний з природними фактурами і барвниками, дає в руки художника широкі можливості для передачі будови природного світу, виявлення своєрідної її пластики, структури, кольорових нюансів, проте, від відчуття та індивідуальних нахилів автора залежить характер їх образного втілення [10, 9].

Осмислення простору як художнього середовища цікавить в той час багатьох художників декоративного мистецтва. Особливо характерне воно для побудови керамічних рельєфів, в яких простір, ніби розвивається в обидві сторони: енергійно виіплений об'єм переднього плану взаємодіє з середовищем живопису фону, зорозво розширюючи простір і, розширюючи його глибину. Рельєф, простір якого раніше був звужений, зжаний, стає тепер, по суті, об'ємно-просторовою пластикою.

Володіючи досить широким спектром пластичних і декоративних прийомів, художники все більше прагнуть до об'ємного, панорамного охоплення картини життя, до синтетичного її осмислення. В кераміці виростають композиції-пейзажі, в яких земля, море, тварини і птахи, і небо над ними зливається в єдиному пластично-живописному рішенні.

Творчість радянських керамістів надзвичайно багатообразна та індивідуальна, і важко втиснути її в рамки певних єдиних традицій, можна лише намагатись охарактеризувати деякі загальні і специфічні для декоративної кераміки риси, підкреслити взаємозв'язок ідейно-змістовних концепцій зі специфікою декоративно-художніх засобів цієї області творчості.

Висновки. На підставі опрацьованого матеріалу у сфері декоративно-прикладного мистецтва, можемо стверджувати, що за період 1970-80-х років кераміка набула нових рис, пройшовши шлях від звичайної утилітарної речі до предмету окраси, декоративної пластики. На ці якісні зміни мав вплив живописний напрям, що зацікавив художників керамістів і набув швидкого розвитку та схвалення.

Таким чином, кераміка стала на поріг нового художнього осмислення. Вона розкривається у всіх жанрах – портреті, натюрморті, пейзажі. Надзвичайного розвитку в цей період набуває фарфор та фаянс.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямі поглибленого вивчення головних тенденцій розвитку декоративної кераміки 1970-80-х років, а саме вплив «живописної течії» на неї, аналіз основних творів та доробок окремих художників.

Література

1. Голубець О. М. Львівська кераміка / АН УРСР. - Київ: Наукова думка, 1991. – 120с.

2. Голубець О. М. У пошуках нетрадиційних форм // Образотворче мистецтво. – 1988, № 4. – с. 15-17.
3. Декоративно-прикладное искусство Украинской ССР 1970-е – начало 1980-х годов. - Москва: Советский художник, 1986. – 192с.
4. Долинин М. З. Панорама искусств 5. - Москва: Советский художник, 1982. – 343с.
5. Жебрак М., Плесканко І., Лащук Ю. Львівська кераміка. - Львів: Каменяр, 1970. – с 117.
6. Запаско Я. П., Овсійчук В. А., Тарновський О. О., Степко С. П. Мистецтво оновленого краю. - Київ: Мистецтво, 1979. – 175с., 136 іл.
7. Лащук Ю. П. Кераміка // Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів, 1969. – с. 123-130.
8. Лащук Ю. Українське Народне мистецтво. Кераміка і скло. - Київ: Мистецтво, 1974. – 214с.
9. Ликова О. На основі приватних колекцій // Українська культура. – 2007, № 2. – с. 14-15.
10. Литовченко І. Середовище і Людина // Образотворче мистецтво. - Київ: Мистецтво, 1990 №5. – с. 9.
11. Львівська кераміка: Альбом. - Львів, 1970. – с. 12.
12. Могилевський В. Декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн // Культура і життя. – 1999, 28 серпня. – с. 3.
13. Сакович І. В. Кераміка // Історія українського мистецтва: в 6 томах. - Київ, 1968. – с. 359-363.
14. Советское декоративное искусство 73/74. Сборник статей. - Москва: Советский художник, 1975. – 244с.
15. Советское декоративное искусство 77/78. - Москва: Советский художник, 1980. – 285с.
16. Советское декоративное искусство №8. - Москва: Советский художник, 1986. – 291с.

Аннотация

Невзирая на многовековую историю украинской декоративной керамики, исследования, не прекращаются, а проникают глубже и появляются совсем новые и интересные аспекты. Значительную заинтересованность вызывают изменения, которые состоялись в период 70-80-х годов в творчестве художников керамистов. Появление новых течений, тем, технологий, сделали украинскую профессиональную керамику отдельной разновидностью в искусстве.

Ключевые слова: керамика, декоративно - прикладное искусство, 1970-1980-е годы, «живописное течение» в керамике.

Annotation

Without regard to centuries-old history of the Ukrainian decorative ceramics, research, not halted, but penetrate deeper and new and interesting aspects appear quite. The considerable personal interest is caused by changes which took place in the period of 70-80s in creation of artists of keramistiv. Appearance of new flows, themes, technologies, did the Ukrainian professional ceramics a separate variety in an art.

Keywords: ceramics, dekorativno-uzhitkove art, 1970-1980s, «picturesque flow» in ceramics.